

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1902

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΟΛΙΓΙΣΤΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Α' ΕΙΣ ΤΑ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΗΘΙΚΑ

(Ἔκδ. Γ. Βερναρδάκη).

Ἀναγνόντες τὰς ἐν τῷδε τῷ τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς (σελ. 148 ἐπ.) Κριτικὰς Παρατηρήσεις τοῦ ἡμετέρου κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου, ἐκ δὲ τούτων λαβόντες ἀφορμὴν, προαγόμεθα εἰς τὰςδε τὰς ὀλιγίστας παρατηρήσεις :

Περὶ παιδῶν ἀγωγῆς σ. 4 D.

Ἐνίοτε γὰρ εἰδότες, αἰσθόμενοι δὲ καὶ ἄλλων αὐτοῖς τοῦτο λεγόντων, τὴν ἐνίω ν τῶ ν παιδευτῶ ν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὅμως τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας.

Ἀπορον ἡμῖν φαίνεται διὰ τίνα ποτὲ λόγον ὁ σοφὸς Ναβῆρος προσέκρουσεν εἰς τὰς λλ: ἐνίοτε - ἐνίων, κάλλιστ' ἐχούσας κατ' ἐννοιαν, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ παραδεξώμεθα ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν, ἔτι μᾶλλον περιορίζων τὸν νοῦν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων τὴν τῶν ὀνίων παιδευτῶν ἀπειρίαν, ὡς ὁ αὐτὸς διαπρεπὴς φιλόλογος ἤκασεν, ἢ τὴν ὀνητῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν, ὡς προτείνει ὁ κ. Παπαβασιλείου.

Καθ' ἡμᾶς, πλὴν τοῦ πρὸ τῆς λ. παιδευτῶν ἄρθρ. τῶν, προελθόντος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ διττογραφίας, ἔνεκα τῆς ἡγουμένης λέξεως: ἐνίω ν - τῶ ν, πάντα τᾶλλα ἔχουσιν ἀμεμπτότατα.

Οἱ παιδευταί, πάντες σχεδόν, ἐπὶ μισθῷ παιδεύουσι τοὺς παῖδας ἡμῶν· διὰ τοῦτο δ' ὅμως οὔτε ὀνιοὶ οὔτε ὀνητοὶ προσῆκον εἶνε ν' ἀποκαλῶνται, οὐδ' εἶνε πιθανόν ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου, μάλιστα παρ' Ἑλλησιν, οἱ παιδευταί ἦσαν συνήθως δούλοι ἢ ὀνητοί, διὰ δὲ τοῦτο μοχθηροὶ ἄρα καὶ ἄπειροι.

Ὁ Πλούταρχος τάδε καθόλου ἐν τῷ ὑποκειμένῳ χωρίῳ διδάσκει περὶ τῶν παιδευτῶν, καὶ τότε καὶ νῦν ἀληθέστατα: Λέγει λοιπὸν περὶ τῶν γονέων (ἢ τινῶν τοῦλάχιστον αὐτῶν) ὅτι οὗτοι ἐνίστε καίπερ εἰδότες αὐτοί, αἰσθόμενοι δὲ καὶ ἄλλων καταγγελλόντων αὐτοῖς, τὴν ἐνίω ν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὅμως ὡς εἰ ἀδιαφοροῦντες ἢ τυφλοῦμενοι, οὐδὲν ἤττον τοῖς ἀπείροις καὶ μοχθηροῖς παιδευταῖς τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας αὐτῶν.

Αὐτῶ. σ. 8 E.

Σὺ δὲ δὴ περὶ τῆς ἐλευθέρων ἀγωγῆς ὑποσχόμενος παραγγέλματα δώσειν, ἔπειτα φαίνῃ τῆς μὲν τῶν πενήτων καὶ δημοτικῶν παραμελῶν ἀγωγῆς, μόνοις δὲ τοῖς πλουσίοις ὁμοιοεῖς τὰς ὑποθήκας διδόναι.

Ἐντὶ τοῦ περιφανῶς ἡμαρτημένου ὁμοιοεῖς ὁ μὲν κ. Βερναρδάκης ἤκασεν ἐμμελεῖς, ἔγραψε δ' ὁ Βυττεμβάχιος ὁμολόγους, τοῦ Ναβήρου γεγονόσιν προτεινάντος, καὶ δυνατοῖς δὲ τοῦ κ. Παπαβασιλείου.

Καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὸ ἐσφαλμένον ΟΜΟΝΟΕΙΣ τοῦτο κρύπτεται τις μετοχή, πάνυ δέ, πιθανῶς, ὡς τὰ σωζόμενα γράμματα πάντα ὑπεμφαίνουσιν, ἢ μετοχή πρ]ΟΝΟΗΘΕΙΣ. Διὸ ὧδ' ἀναγιγνώσκομεν: ἔπειτα φαίνῃ τῆς μὲν τῶν . . . παραμελῶν ἀγωγῆς, μόνοις δὲ τοῖς πλουσίοις [πρ]ονοηθεῖς τὰς ὑποθήκας διδόναι (1).

(1) Περιεργίας χάριν ὑποσημειούμεθα ὅτι τῇ μετ. προνοηθεῖς δις ἐνετύχομεν ἐν ἐπιγραφῇ τῆς παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην πόλεως Λητῆς τοῦ ἔτους 117 π. Χ., τὸ μὲν πρῶτον δημοσιευθείσῃ ὑπὸ τοῦ Duchesne (ἀρ. 127), εἶτα δ' ὑπὸ τοῦ Dittenberger ἐν Syll. Inscript. Gr. σ. 360, ἀρ. 247, ἣν ὅμως ἡμεῖς ἀνέγνωμεν ἐν συγγράμματι τοῦ Δήμητσα, ἐπιγεγραμμένῳ ἢ Μακεδονία, τόμ. Α' (1896) σ. 566, ἀρ. 675 (312).

Τὰ δὲ σχετικὰ χωρία ὧδ' ἔχουσι: α') στίχ. 19 ἐπ. «τῶν τε ἐν τοῖς προκειμένοις τόποις ψρουρῶν προνοηθεῖς τῆς σωτηρίας, μετεπέμψατο κτέ.» β') στίχ. 46 ἐπ. «ἀναγραφῆναι δὲ τὸ ψήφισμα καὶ τὸν στέφανον εἰς στήλην λιθίνην καὶ τεθῆναι τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ, προνοηθέντων τῆς τε ἀναγραφῆς τοῦ ψηφίσματος καὶ τῆς ἀναθέσεως τῆς στήλης τῶν τε πολιταρχῶν καὶ τοῦ τῆς πόλεως ταμίου.»

Πῶς ἂν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου σ. 71 C.

Ἄριστομένης ὁ Πτολεμαίου καθηγητής, ὅτι νυστάζοντα πρεσβείας παρούσης ἐπάταξεν ἐξεγείρων, λαβὴν τινα παρέσχε τοῖς κόλαξι προσποιουμένοις ἀγανακτεῖν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

Βεβαίως τὸ τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος ἐπάταξεν ἔχει κακῶς, χάριν ὁμως τῷ ἀμαρτήσαντι ἀντιγραφεῖ, ὀφείλομεν ὅτι οὐκ ἀνιάτως κατέφθειρε τὴν λέξιν. Τῷ ὄντι δὲ ταῖς κριτικαῖς ὑποθήκαις τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου Κοβήτου ἐπόμενοι, σχεδὸν ἀσφαλῶς δυνάμεθα ν' ἀναγνώμεν τί κατ' ἀλήθειαν ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν, ἐὰν μόνον τὴν ἡμαρτημένην λέξιν ἀρχαῖκοις γράψωμεν γράμμασιν: ΕΠΑΤΑΞΕΝ. Καὶ νῦν τίς οὐκ εὐθὺς συνορᾷ τὸ ἀληθές καὶ γνήσιον: Ε-ΤΙ-Ν-ΑΞΕΝ = ἐτίναξεν, τουτέστιν ἔσεισεν, ἐν ἣ ἔννοια ἀκριβέστατα καὶ τὸ ὁμηρικόν (Ἰλ. Γ, 385):

Χειρὶ δὲ νεκταρέου ἑανοῦ ἐτίναξε λαβοῦσα;

Πῶς ἂν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελεῖτο σ. 86 B.

Ὅρῳ μὲν οὖν τὸν πρῶτατον, ὃ Κορνήλιε Ποῦλχερ, [ἄτερ] πολιτείας ἤρησαι τρόπον.

Ὅτι τὸ ἄτερ ἡμάρτηται εἶνε παντὶ φανερόν, οὐδὲ ἀδύνατον εἶνε καὶ ἐκ διττογραφίας νὰ προῆλθεν, ἔνεκα τῶν τελευταίων γραμμάτων τοῦ ἡγουμένου ὀνόματος Ποῦλχερ, ὡς ὁ κ. ἐκδότης δέχεται. Ἄντι δ' ὁμως τοῦ ὑπὸ τοῦ Ναθήρου προτεινομένου πρὸς διόρθωσιν ἄρτι, κωλύει τι ἡμᾶς ἄρά γε ἰν' ἀναγνώμεν τὸ πολλῷ παλαιογραφικῶς ἐγγύτερον: ΟΝ]ΠΕΡ = ὄνπερ;

Γαμικὰ παραγγέλματα σ. 142 Δ.

Οἶμαι δὴ καὶ τῇ σώφρονι μάλιστα δεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα

χαρίτων, ἴν', ὡς ἔλεγε Μητροδώρος, ἠδέως συνοικῆ καὶ μὴ ὀργιζομένη ὅτι σωφρονεῖ.

Τὴν καλλίστην ταύτην γνώμην τοῦ Μητροδώρου ὁ μὲν Ναβῆρος, εἰάν κρίνωμεν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προταθείσης διορθώσεως τοῦ ὀργιζομένη εἰς θρυπτομένη, οὐ φαίνεται προσηκόντως νοήσας, ὁ δ' ἐκ τῶν ἡμετέρων κ. Παπαβασιλείου καὶ ἄρδην μετέβαλεν αὐτήν, ὡς μηνύει μὲν ἡ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένη διορθωσις: ὀργιζομένῳ, ἔτι δὲ μᾶλλον κατάδηλον ποιουῖσιν τὰ εὐθὺς ἐπαγόμενα: «Κατὰ τὴν διορθωσιν ταύτην ὁ νοῦς τοῦ ἀποφθέγματος ὅδε: Καὶ ἡ σώφρων γυνὴ μάλιστα ἔχει ἀνάγκην χαρίτων, ἵνα συνοικῆ τῷ ἀνδρὶ ἠδομένῳ (ἠδέως) καὶ μὴ ὀργιζομένῳ, διότι σωφρονεῖ».

'Αλλ' αὖ, μὰ τὴν ἱεράν Ὑμῶν τῶν κριτικῶν τέχνην, οὐ τοῦτο λέγει ὁ Μητροδώρος, ἀλλ' ἄλλο τι κάλλιστον καὶ χρησιμώτατον διδάγμα ταῖς γυναῖξί· λέγει δὲ τάδε: ὅτι ἡ σώφρων γυνὴ μάλιστα πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὀφείλει νὰ ἐπιδεικνύηται καὶ παρέχεται τὰς ἑαυτῆς χάριτας, καὶ ταῦτα διὰ δύο λόγους, τὸ μὲν ἵνα ἡδῆται συνοικουσα αὐτῷ, ἅτε δὴ διὰ τῶν χαρίτων αὐτῆς τούτων προσεφελκομένη τὸν ἔρωτα τοῦ ἀνδρός, τὰ ἴσα αὐτῇ ἀποδιδόντος, τὸ δ' ἵνα καὶ μὴ δοκῆ (ἀδίκως βεβαίως, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν σώφρων τυγχάνει οὔσα) ὅτι τρόπον τινὰ ὀργίζεται ἢ λυπεῖται σωφρονοῦσα, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ γάμου· διότι πᾶσα γυνή, μάλιστα δ' ἂν χαρίεσσα ᾖ, εἰάν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς δεικνύηται ἄχαρις καὶ ψυχρά, δι' αὐτοῦ τούτου ἐλέγχεται μὴ φιλοῦσα αὐτόν, κατὰ δὲ ἀκολουθίαν καὶ νὰ κακολογηθῆ δύναται ὑπὸ παντὸς φιλοσκώμμωνος λέγοντος: ὀρθῶς τὴν γυναῖκα ταύτην; Ὀργίζεται ὅτι σωφρονεῖ, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ γάμου.

Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου σ. 593 Ε.

Ὡς γὰρ ἀθλητὰς καταλύσαντας ἀσκησιν ὑπὸ γήρωσ οὐ τελέως ἀπολείπει τὸ φιλότιμον καὶ φιλοσώματον, ἀλλ' ἑτέρους ἀσκοῦντας ὀρῶντες ἠδονται καὶ παρακαλοῦσι καὶ συμπαραθέουσιν, οὕτως οἱ πεπαυμένοι τῶν περὶ τὸν βίον ἀγώνων — ἐγχελεύονται καὶ συνεξορμῶσιν.

Ὁ σοφὸς Ναβῆρος, ἀντὶ τοῦ συμπαραθέουσιν, ἀτόπου ὑπ' αὐ-

τοῦ νομισθέντος, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀδύνατον εἶνε εἰς γέροντας ἀθλη-
τὰς τοῖς ἀσκουμένοις νὰ συμπαραθέωσιν, ἤκασε : συμπαρακολου-
θοῦσιν, ἀντὶ δὲ τούτου ὁ κ. Παπαβασιλείου βέλτιον νομίζει τὸ νῦν
ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενον : συμπαραινοῦσιν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα, διότι οἱ περὶ ὧν ὠδ' ὁ λόγος
γέροντες οὐχὶ ἔργῳ, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ : ὀρῶντες . . . συμπαρα-
θέουσιν.

Β. Εἰς Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασέα

(Ἐκδ. H. Usener καὶ Lud. Radermacher).

Περὶ τῶν ἀρχαίων ὀπτόρων (1) σ. 5 στίχ. 19 ἐπ.

Ἐξω γὰρ ὀλίγων τινῶν Ἀσιανῶν πόλεων, αἷς δι' ἀμα-
θίαν βραδεῖά ἐστιν ἢ τῶν κακῶν μάθησις, αἱ λοιπαὶ πέ-
παυνται τοὺς φορτικούς καὶ ψυχροὺς καὶ ἀναισθήτους ἀγα-
πῶσαι λόγους, τῶν μὲν πρότερον μέγα ἐπ' αὐτοῖς φρονούν-
των, αἰδουμένων ἤδη καὶ κατὰ μικρὸν ἀπαυτομολούντων
πρὸς τοὺς ἑτέρους, εἰ μὴ τινες παντάπασιν ἀνιάτως ἔχουσι,
τῶν δὲ νεωστὶ τοῦ μαθήματος ἀπτομένων εἰς καταφρόνησιν
ἀγόντων <τοὺς ἀνοή>τους λόγους καὶ γέλωτα ποιουμένων
τὴν ἐπ' αὐτοῖς σπουδὴν.

Καὶ ἡμεῖς ἠδέως συμφωνοῦμεν τοῖς τε κκ. ἐκδόταις καὶ τῷ κ.
Παπαβασιλείου δοξάζουσιν ὅτι μετὰ τὴν λ : ἀγόντων ἐξέπεσε λέξις
τις, πρὸς συμπλήρωσιν ὅμως τοῦ γάσματος πολλῶ μᾶλλον ἀρέσκει
ἡμῖν ἢ τῶν ἐκδοτῶν εἰκασία : <τοὺς τοιοῦ>τους λόγους ἢ ἢ τοῦ
ἡμετέρου φιλολόγου : <τοὺς ἀνοή>τους, ὅπερ ἄλλως κατ' ἔννοιαν
βεβαίως δὲν εἶνε πλημμελές.

(1) Ἐστέρημένοι τῆς ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων ἐκδοτῶν ἐκδόσεως Διονυσίου τοῦ
Ἀλικαρνασέως, τὰ χωρία ταῦτα ἀντιγράφομεν ἐκ τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Παπαβα-
σιλείου.

Ἄλλ' ἄλλο τι πταῖσμα μέγιστον ὑποικουρεῖ τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ, τόσῳ δὲ μέγα καὶ συμφανές, ὥστε φόβος ἔχει ἡμᾶς μὴ πρόκειται περὶ τυπογραφικοῦ σφάλματος. Ναί, κατ' ἀλήθειαν, οὐ τῶν κακῶν, ἀλλ' ἢ τῶν καλῶν μάθησις βραδεῖά ἐστι δι' ἀμαθίαν.

Λυδίας σ. 14 στίχ. 14 ἐπ.

Ταύτην ὀλίγοι μὲν ἐμιμήσαντο, Δημοσθένης δὲ καὶ ὑπερεβάλετο, πλὴν οὐχ οὕτως γε λευκῶς οὐδὲ ἀφελῶς, ὡσπερ Λισίας χρῆσάμενος αὐτῇ ἀλλὰ περιέργως καὶ πικρῶς.

Ἄντι τῶν γε λευκῶς κατὰ διόρθωσιν τοῦ τελευκῶς καταχωρισθέντων ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ἐν τῷ κειμένῳ, ὁ κ. Παπαβασιλείου εἰκάζει: γλαφυρῶς.

Ἡμεῖς, ἀντὶ πάντων τούτων, φόβῳ δὲ μὴ ποτε κατακριθῶμεν ὅτι τὸ δὴ λεγόμενον οἴνου παρόντος ὄξος ἠράσθημεν λαβεῖν, ἀσμεναίτατ' ἐχόμεθα τῆς τοῦ κ. Πανταζῆ (ἐν Ἀθηνᾶς IB' σελ. 132) πιθανωτάτης εἰκασίας: οὐχ οὕτω γε λιτῶς, ὑπὲρ ἧς ἄλλως ἰσχυρῶς συνηγοροῦσι καὶ τὰ κατωτέρω που (Αὐτόθ. Δημοσθ. σελ. 130 στίχ. 6) κείμενα: «ἢ δὲ ἑτέρα λέξις ἢ λιτὴ καὶ ἀφελῆς κτέ.»

Αὐτόθ. σ. 47 στίχ. 6 ἐπ.

Καὶ ταῦτα εἰ μὲν δι' ἀσθένειον ἐπάσχομεν, στέργειν ἂν ἦν ἀνάγκη τὴν τύχην, ἐπειδὴ δὲ διὰ στάσιν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλονικίαν, πῶς οὐκ ἄξιον τῶν μὲν παύσασθαι, τὰ δὲ κωλύσαι, εἰδότας ὅτι φιλονικεῖν μὲν ἐστὶν εὖ πρατόντων, γινῶναι δὲ τὰ βέλτιστ' ἀγωνιόντων;

Ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ κ. Παπαβασιλείου, ἀντὶ τοῦ ἀγωνιόντων, εἰσαχθέντος ἐν τῷ κειμένῳ ὑπὸ τῶν κκ. ἐκδοτῶν, ἐν τοῖς κώδιξι κείται: τῶν αὐτῶν, ἀνθ' ὧν αὐθις ὁ κ. Παπαβασιλείου προτείνει νὰ γραφῇ: εὖ πολιτευόντων. Ἰκασε δὲ καὶ ὁ κ. Μ. Πανταζῆς πρότερον (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. IB' σ. 142): εὖ φρονούντων, ἀντὶ τοῦ προηγουμένως προταθέντος ὑπὸ τοῦ Σαουππίου: εὖ νοούντων.

Καθ' ἡμᾶς ἂν μόνον ἓν μόριον ἐλάχιστον, ὃ παραπώλετο προσθῶμεν, εὐθέως ἀναλάμψει καλλίστη καὶ κομψοτάτη ἢ τοῦ Λυσίου λέξις: εἰδότας ὅτι φιλονικεῖν μὲν ἔστιν εὖ πραττόντων, γνῶναι δὲ τὰ βέλτιστα (οὐ) τῶν αὐτῶν. Εἶπε δ' οὕτως ὁ ῥήτωρ εὐφημίας ἔνεκα, ἀποφεύγων πᾶσαν δύσφημον λέξιν, ἐναντίαν τῷ: εὖ πραττόντων οἶον δυσπραγούντων, ἢ πραττόντων κακῶς κτλ κτλ. Τὸ εὐφημεῖν δέ, ὡς γνωστόν, ἦν καὶ ἔστι συνηθέστατον ἢ μᾶλλον οἰκειότατον ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι.

Πρὸς Ἀγμαῖον σ. 261 στίχ. 3 ἐπ.

Μετὰ δὲ Θούδημον ἔστιν Ἀριστόδημος ἄρχων, ἐφ' οὗ τῶν κατὰ Φιλίππου δημηγοριῶν ἤρξατο, καὶ λόγον ἐν τῷ δήμῳ διέθετο περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ξενικοῦ στρατεύματος καὶ τῶν δέκα φυγαδικῶν τριήρων εἰς Μακεδονίαν.

Ὅρθως ἔγνω ὁ κ. Παπαβασιλείου ὅτι νοσεῖ τὸ φυγαδικῶν, ἀντὶ δ' ὅμως τοῦ φυλακικῶν, δι' οὗ ἰᾶται τὸ χωρίον, ἀλλ' ὅτι, ὅσον γνωστόν ἡμῖν, οὐδεὶς τῶν παλαιῶν ἐχρήσατο συνημμένως τῷ τριήρης ἢ ναῦς, πάντως προκριτέον νομίζομεν τὸ μεμαρτυρημένον, οὐκ

ἀδικαιολόγητον δὲ καὶ παλαιογραφικῶς $\left(\frac{\text{ΦΥΓΑΔΙΚΩΝ}}{\text{ΦΥΛΑΚΙΔΩΝ}}\right)$: φυλα-

κίδων, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (20. 16): «αἱ δὲ φυλακίδες τῶν Καρχηδονίων αἰσθόμεναι κτέ.» Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς συνήθης ἦν ἡ ταύτη συνώνυμος λέξις φρουρίς, ἢ νῦν ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτεία Κεφ. 24. 3: «νῆες δὲ φρουρίδες εἴκοσι, ἄλλαι δὲ νῆες αἱ τοὺς φρουροὺς ἄγουσαι κτέ.» Ἐπ. ἐτι Θουκυδ. Δ' 13 § 2.— Ξενοφ. Ἑλλ. Ἀ' γ' § 17. — CIA. IV 22 a.

Καὶ νῦν ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα κατὰ παρέκβασιν προσθῶμεν τοῖς ἀνωτέρω τὰ ἐπόμενα:

Ὁ κ. Παπαβασιλείου ἐν τῷδε τῷ Τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 194 διαλαμβάνων περὶ τοῦ Κλεωνόμου κλήρ. § 11 Ἰσαίου ἀντὶ τῶν ἐν ταῖς

ἐκδόσει περιφερομένων (ἔχομεν δὲ τρεῖς ὑπ' ὄψει· 1) τὴν τοῦ Schömann ἔτ. 1831 — 2) τὴν τοῦ Scheibe ἔτ. 1874 — 3) τὴν τοῦ Buermann ἔτ. 1883): ἀπεκρίνατο πάντων τῶν πολιτῶν ἐναντίον, διορθοῦται, ἢ μᾶλλον λέγει, ἀναγιγνώσκει: <ἀ>παντῶντων ἀντὶ τοῦ: πάντων τῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς φοβούμεθα ὅτι ὁ κ. Παπαβασιλείου, παραχθὴς ὑπὸ τῆς ὁμοιότητος τῶν γραμμάτων, οὐ προσήκοντως ἔλαστο τὸ χωρίον. Τῷ ὄντι διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης τὸ ὅλον χωρίον οὕτως ἐπὶ λέξει μετασκευάζεται: «καὶ εὐθύς ἐρωτῶντος τοῦ Δεινίου παραχρῆμα εἴ τι ἡμῖν ἢ τῷ πατρὶ ἐγκαλεῖ τῷ ἡμετέρῳ, ἀπεκρίνατο <ἀ>παντῶντων πολιτῶν ἐναντίον ὅτι οὐδὲν πονηρὸν ἐγκαλεῖ, καὶ ἐμαρτύρησεν κτέ.» Ὡς ὁ κ. Παπαβασιλείου ὀρθῶς παρατηρεῖ τὸ ἀπαντῶντων τοῦτο ἰσοῦται τοῖς πολίταις οἱ ἀπίντων αὐτῷ, τουτέστι τῷ Κλεώνυμῳ. Ἄλλ' ἐὰν ὁ μὲν Δεινίας ἅπαξ εὐθύς παραχρῆμα ἠρώτησεν, ἅπαξ δὲ καὶ ὁ Κλεώνυμος «ἀπεκρίνατο» καὶ «ἐμαρτύρησεν» ὅτι οὐδὲν πονηρὸν ἐγκαλεῖ, πῶς νῦν οὗτος παρίσταται λέγων πολλάκις τοῦτο τοῖς πολίταις, οἱ ἀπίντων αὐτῷ; Ἐπειτα, πῶς ταῦτα τοῖς ἀπαντῶσι, καθ' ὁδὸν βεβαίως, ἔλεγεν ὁ Κλεώνυμος, ὑπ' αὐτῶν ἄρα γε ἐρωτῶμενος ἢ ὑπὸ τοῦ Δεινίου; Ταῦτα δὲ φαίνονται πιθανά, ἐτι δὲ ἦσσαν ἄξια κατὰ τε γλώσσης λόγον καὶ ὕφους τοῦ δοκιμωτάτου Ἰσαίου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑτέραν ἡμῶν διόρθωσιν τοῦ ἐν τοῖς κώδικιν: ἐσώθη ἔλεγεν (αὐτ. § 10) εἰς εὐθύς ἔλεγεν, ἀνθ' οὗ ὁ κ. Παπαβασιλείου προέτεινεν: εἰώθει λέγειν, δηλοῦμεν ὅτι ὑπὲρ ποτε καὶ ἄλλοτε ἐμμένομεν εἰς ταύτην τὴν γνώμην ἡμῶν. Ἴνα δὲ καὶ τελευταίαν τινὰ προσπάθειαν καταβάλωμεν ὅπως μεταπείσωμεν τὸν ἡμέτερον κ. Παπαβασιλείου, ἰσχυριζόμενον (αὐτ. σ. 195) πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ εἰώθει λέγειν, ὅτι «ἀποδεικτέον θέμα εἶνε οὐχί, ἂν εὐθύς μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης ὡμολόγησεν ὁ Κλεώνυμος, ὅτι ὀργιζόμενος καὶ οὐκ ὀρθῶς βουλευόμενος διέθετο ὡς διέθετο τὴν αὐτοῦ οὐσίαν, ἀλλ' ὅτι μετεμελήθη κτέ.», προσάξομεν αὐτῷ μάρτυρα ἀψευδέστατον αὐτὸν τὸν Ἰσαίον, ὅς ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ πλέον νομικῆς τιμῆς καὶ ἐμβριθείας ἀμυνόμενος, σαφέστατα μαρτυρεῖ ἐπαναλαμβάνων αὐτὰ ταῦτα τὰ πρὸ αἰῶνων ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα ῥήματα (§ 15): «**Πρῶτον (Α')**

μὲν οὖν ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας ὡς οὐχ ἡμῖν ἐγκαλῶν ἀλλὰ Δεινία πολεμῶν ταύτας τὰς διαθήκας διέθετο, ἔπειτα (Β') ὡς ἐκείνου τελευτήσαντος ἐπεμελεῖτό τε τῶν ἡμετέρων ἀπάντων, καὶ αὐτοὺς ἐπαίδευεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ κομισάμενος, πρὸς δὲ τούτοις (Γ') ὡς Ποσείδιππον ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν ἀστυνόμον κτέ.». Ὡς πᾶς τις ὀρθῶς τὸ μὲν περὶ ὀργῆς θέμα, μᾶλλον εὐαπόδεικτον ὄν, σχετικῶς δὲ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν σπουδαιότερον, εὐθύς προτάσσεται, τὸ δὲ περὶ τῆς μεταμέλειας μόλις ὡς τρίτον, καὶ δὴ τὸ λεγόμενον ὡς *ultimum adiutorium*, κατέταξεν ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν ὁ δικονομικώτατος Ἰσαῖος, διὰ δὲ τοῦτο καὶ τελευταίαν ἐπεφύλαξε τῷ πελάτῃ αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ διαθέτης ἀποθνήσκων (καίτοι καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ τὴν μεταμέλειαν καταστήσῃ ὑποπτον, κολάζει τῶν ῥητόρων ὁ τεχνικώτατος εὐθύς παραχρῆμα προστιθεὶς § 14 — «ἀλλ' ἔτι πολλῶν οὐσῶν ἐλπίδων ἐξαπίνης τῆς νυκτὸς ταύτης ἀπέθανεν») ἐπειδὴ «ἐβουλήθη ταύτας τὰς διαθήκας ἀνελεῖν» (§ 14) «Ποσείδιππον ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν ἀστυνόμον κτέ.» (§ 15). Πῶς δ' ἄλλως δεικνυσί τις νομικῶς τὴν ἑαυτοῦ μεταμέλειαν ἢ ἀναιρῶν (ἀκυρῶν, ἀναλαμβάνων, τὴν ἤδη γεγραμμένην διαθήκην αὐτοῦ;

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 17 Μαΐου 1902.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ